BIDRAG TILL KÄNNEDOMEN OM SKANDINAVIENS FJÄRILSFAUNA

AF

K. FR. THEDENIUS.

(Forts. från årg. I, pag. 198).

Sesiidæ H.S. Då det är ganska sällan man träffar på exemplar af arter af denna grupp, torde uppmärksamheten böra särskildt fästas på dessa underliga fjärilar. Emedan de likna steklar eller tvåvingar, öfverser fjärilssökaren dem lätt. Deras utbredning i vårt land är till följd deraf föga känd. Det torde derför vara skäl att anteckna fyndorterna, hvilka för samma art ofta äro långt aflägsna från hvarandra. I sista häftet af denna tidskrifts första årgång omnämnde jag, att **Sesia tipuliformis** (L.) af mig blifvit i mängd fångad flera år i rad i en trädgård i Stockholm. Detta är det enda fall då jag funnit någon af **Sesiidæ** förekomma talrikt på något ställe. Blott en gång till har jag funnit denna Sesia. Uti en trädgård i Gefle har jag nämligen funnit ett exemplar. Jag letade förgäfves efter flera. Andra arter har jag högst sällan lyckats finna. Ett exemplar af **Sesia formiciformis** (ESP.) har jag träffat på en videbuske å en skogsäng nära Gefle. Af **S. sphegiformis** FABR. har jag fångat ett exemplar nära Stockholm. Apotekaren O. HAMNSTRÖM har ett från Motala. Af **S. ichneumoniformis** FABR. har jag två exemplar från Motala och 3 från Gotland. **Bembecia hylæiformis** (LASP.) har jag fångat i Södermanlands norra skärgård, vid Stockholm och i norra Upland, ett exemplar på hvardera stället; i Arbrå i Helsingland är den tagen af D:r AURIVILLIUS. Ej heller **Trochilia apiformis** (L.) påträffas ofta. Många somrar hafva förflutit, utan att jag lyckats finna något exemplar af densamma. Den är dock så stor, att den borde med lätthet kunna ses. Äfven bör man utan svårighet kunna skilja den från en geting, ehuru den liknar en sådan ganska mycket. Just derför att den liknar en bålgeting och icke ett bi, undrar jag, om icke ett misstag råder rörande LINNÉS **Sphinx apiformis.** LINNÉ var oöfverträfflig bland annat uti att gifva passande namn. Väl säger han i Fauna suecica: »Magnitudo et facies Apis s. Vespæ»; men i alla fall, då ovisst synes vara, hvilken art LINNÉ menat, skulle jag vilja föredraga SCHIFFERMILLERS och HÜBNERS mera passande artnamn **crabroniformis.** Exemplar

af denna art har jag blott från mellersta Sveriges provinser. Som jag ofvan sagt: Sesiidæ äro i allmänhet sällsynta fjärilar.

Innan jag lemnar Sphinges, vill jag anteckna något mera om dem. Af Acherontia Atropos (L.) har ett exemplar blifvit tillvarataget af Stationsinspektoren A. G. Bergholtz, då det flugit in i ett expeditionsrum vid Stehags station i Skåne (enligt uppgift af Hamnström). Då ljus på natten lyser genom ett öppet fönster, flyger denna fjäril gerna in, lockad af ljusskenet.

Deilephila Galii (Rott.). Vid Stockholm, strax utom Skanstull, träffas den vackra larven i mängd på stånd af *Epilobium angustifolium* L., sittande i sällskap med larven af Choerocampa Elpenor (L.), som allmänt förekommer derstädes. I Elfkarleby socken i norra Upland har jag funnit samma larv och deraf erhållit fjärilar. Larven satt der på stånd af *Galium verum* L., som växte på dikeskanterna. I Helsingland uppträder larven till denna art ofta i stor mängd om hösten i linåkrarne och är känd af allmogen under namn af "Lin-åsna". Den gröna varieteten är der sällsynt och nästan utträngd af den svarta formen (Aurivillius).

Rhamphoschisma stellatarum (L.) förekommer ganska talrikt i Karlskrona och i trakten deromkring, t. ex. på Hästö. I Augusti söker den honingssaft i tistelblommor och kan då lätt fångas. Äfven ur andra växters blommor, t. ex. *Saponaria officinalis* L. suger den gerna honungssaft. Jag har fångat honom med håf både på för- och eftermiddagen. — Af Hamnström är den tagen i Broby i Skåne och i Jemshög i Blekinge. Prof. Sandahl har fått den vid Blockhusudden och Stäket. Uti Haga park vid Stockholm är ett exemplar fångadt för några år sedan (G. de Vylder).

Choerocampa Porcellus (L.) har jag fångat i mängd på blommande syrener vid Elfkarleby kyrkoherdeboställe.

Hepialus Humuli (L.) Denna fjäril förekommer »der och hvar» i Sveriges södra provinser från Skåne till Upsala och Säter, enligt Wallengren (»Spinnarne»). Till de uti detta arbete uppgifna fyndorter, kan jag tillägga: Farhult, Fulltofta och Höör i Skåne (Wallengren); Hästö nära Karlskrona; Klintehamn på Gotland; Motala, der jag den 25 Juni 1871 på aftonen och äfven några följande aftnar såg den flyga i mängd öfver den fuktiga gräsmarken mellan apoteket och kanalen och äfven, ehuru mindre talrikt, öfver de närbelägna bakgatorna. — Sannolikt genom tryckfel står uti Wallengrens arbete öfver Spinnarne ömsom Hepiolus och Hepialus. Uti Fabricii arbete: Species insectorum, står tydligen Hepialus, hvilket torde böra anses såsom det rätta namnet. Illiger och Ochsenheimer hafva ändrat det af Fabricius gifna namnet till Hepiolus. Heinemann kallar slägtet Epialus. — Riktig villervalla! De fleste entomologer skrifva väl numera Hepialus.

H. lupulinus (L.) Skåne: Farhult (Wallengren); Broby (Thedenius).

Alphus sylvinus (L.) Farhult, Fulltofta och Gudmundstorp i Skåne (Wallengren); Ornön i Södermanlands skärgård; Stockholm; Öfverboda i Elfkarleby socken (Thedenius).

Phymatopus Hecta (L.) Kullaberg och Fulltofta i Skåne (Wallengren). På en fuktig skogsäng, »norrängen», tillhörande Öfverboda i Elf-

karleby socken, har jag under många år fångat den i mängd under Juli månad. Honor finner man mera sällan, ty de hålla sig stilla, om de icke blifva uppskrämda. Hanarne söka dem ifrigt under flygt.

Zeuzera Æsculi (L.) Denna fjäril anses såsom mycket sällsynt i Sverige. Der den finnes, håller den sig högt upp i träden och påträffas derför icke annat än tillfälligtvis. För några år sedan fann en af mina då varande lärjungar, Hr Isacsson, ett felfritt exemplar liggande på marken under en hästkastanje vid Lidingsberg på Lidingön nära Stockholm. Jag har uppmanat de der boende att söka efter flera exemplar, men utan framgång.

Cossus ligniperda Fabr. Rönnar uti alléen vid Elfkarleby kyrkoherdeboställe (Öfverboda) hafva blifvit dödade, derigenom att larver till denna fjäril i mängd uppehållit sig i stammen. Jag har gjort försök med att uppföda halfväxta larver med våta träbitar och halfmurken ved, men de dogo snart. De synas behöfva ved med lefvande växtsafter och lifnära sig sannolikt af cambium. Icke underligt då att de döda träden.

Heterogenea Testudo (W. V.) har af Wallengren blifvit funnen vid Fulltofta i Skåne.

H. Asella (W. V.) är af Wallengren funnen vid Höör i Skåne.

Psychidæ. Arterna af denna underliga fjärilsfamilj påträffas icke ofta i utbildade, bevingade exemplar. Om man tager in hylsor, som man stundom får se på växter, gärdesgårdar, plank och träväggar, får man dock mycket sällan någon bevingad fjäril, d. v. s. hane, derur. De flesta hylsorna torde innehålla honor, hvilka aldrig krypa ur hylsan. På hylsans form och byggnad kan man måhända någorlunda säkert känna igen arterna, men då byggnadsmaterialet beror på tillgången (t. ex. stundom »trådar af bomullsgardiner eller klädesmössor»), torde man lätt kunna misstaga sig om arten, då man endast har hylsan.

Lepidopsyche unicolor (Hufn.) Wallengren har funnit denna fjäril en gång vid Karlshamn och en gång vid Höör. Hylsor har han sett vid Ramlösa. Jag har insamlat hylsor vid Stockholm och i Elfkarleby. En hane har jag fått utkläckt ur en hylsa, tagen på Djurgården vid Stockholm.

Psyche viciella (W. V.). Wallengren har funnit den en gång vid Höör.

P. graslinella Boisd. Jag har vid Motala funnit säckar eller hylsor, som icke gerna kunna tillhöra någon annan art. De äro öfverdragna af en tunn, glänsande hinna och likna fullkomligt de säckar af denna art, som jag har i min samling och hvilka äro från Frankrike. Om det är denna art, är den ny för Skandinavien. Dess diagnos och beskrifning finnas i Wallengrens »Spinnarne», pag. 48.

P. villosella Ochs. Denna art, som är ny för Skandinaviens fauna, har Wallengren en gång funnit vid Ramlösa. Diagnos och beskrifning finnas i Wallengrens »Spinnarne», pag. 49.

Bombyx Quercus L. Rörande denna ståtliga spinnares lefnadssätt anser jag mig böra nämna, att jag funnit, att dess larv, åtminstone då den är nära fullväxt, brukar krypa ned i jorden under rötter på buskar. Då den förr omtalade »norrängen» under Öfverboda i Elfkarleby för några år sedan skulle

rödjas, brötos stora videbuskar upp med rötterna. Bland rötterna påträffades då många stora larver af denna art. Jag trodde först, att de krupit ned, för att förpuppa sig, ty det var i början af Juli, således något senare, än den tid som plägar uppgifvas såsom förpuppningstiden. Jag lade in dem i en af mina larvuppfödningslådor. Der började de äta blad af insatta qvistar af *Salix cinerea* L., fortforo dermed 2—3 veckor och åto med god appetit. Förpuppningen skedde först i slutet af Juli och i början af Augusti. Orsaken till den sena förpuppningen var väl den nordliga lokalen. Jag har anledning tro, att de uti det fria gå upp på buskarne för att äta, då qvällen kommer, men gå ned för att gömma sig, då morgonen inträder. De stora larverna skulle under dagen lätt kunna observeras af larvätande fåglar. Af dessa larver fann jag ytterst sällan någon på buskarne under den tid, då jag sökte efter larver, d. v. s. om dagen; men på samma buskar fann jag då ofta larver af **Saturnia pavonia** (L.) Denna larv synes vara mera skyddad genom sina borstbeklädda vårtor, än ekspinnarens larv. De puppor jag fick utkläcktes först följande vår. Arten torde nog vara så allmänt förekommande i södra och mellersta Sverige, att inga särskilda lokaler kunde behöfva antecknas; men *ofta* påträffas den dock icke. Jag antecknar derför att WALLENGREN för mig uppgifvit, att han funnit larven tämligen talrik på en videbuske vid Ramlösa i Skåne. På »norrängen», under Elfkarleby kyrkoherdeboställe, påträffades många larver, och flygande fjärilar har jag äfven sett i denna trakt, men icke på något annat ställe.

B. Trifolii W.V. Denna art har WALLENGREN funnit vara allmän vid Karlshamn. På Hästö nära Karlskrona har jag funnit den både som larv och utbildad fjäril; så äfven på Oroust i Bohus län, på Ornön i Södermanlands skärgård och vid Stockholm.

Trichiura Cratægi (L.) har WALLENGREN funnit vid Fulltofta i Skåne och ett par gånger vid Sölvesborg.

Poecilocampa Populi (L.). WALLENGREN har funnit den ett par gånger vid Farhult i Skåne. Jag har funnit både larver och utbildade fjärilar på Hästö nära Karlskrona och vid Stockholm.

Eriogaster lanestris (L.). Vid Stockholm, Westerås och Gefle är denna art alls icke sällsynt. Jag har sett, att larven på somliga ställen i norra Upland förekommit i sådan mängd, att den alldeles aflöfvat unga träd. Af de elliptiska, fasta kokongerna har jag stundom haft ett stort antal. Om vederbörlig fuktighet felas dem under den tid, då de enligt sin natur skulle utkläckas, vänta de öfver till följande år — och detta kan ske flera år i rad. Jag har fått fjärilar ur 5—6 år gamla kokonger, en erfarenhet som bekräftas af många entomologer.

Lachnocampa Rubi (L.). Ehuru larver af denna fjäril äro mycket allmänna öfver hela södra och mellersta Sverige, ser man icke ofta den utbildade fjärilen. En stor del af larverna torde misslyckas äfven i den fria naturen, och många blifva nog uppsnappade af fåglar och andra djur. Hösten 1869 plockade jag tillhopa öfver 100 tämligen stora larver af denna art, födde och skötte dem så godt som möjligt. Under vintern och på vårsidan dogo de nästan mangrant. En enda förpuppade sig och utvecklades till fjäril. En annan höst samlade jag ånyo in många larver och af dem fick jag äfven

blott en enda fjäril. Vid Östra Stäket å Wermdön har Prof. SANDAHL varit lyckligare i uppfödandet och utkläckandet af dessa larver, i det att största antalet af de på hösten insamlade larverna förpuppat sig och följande vår lemnat fullt utbildade fjärilar. Dessa larver voro sannolikt äldre än mina, då de togos.

Eutrichia Pini (L.). Denna art, som söder om Östersjön lär vara allmän, synes i vårt land vara ganska sällsynt. WALLENGREN säger om den i ett enskildt meddelande: »af mig endast funnen i östra Skåne, men der vissa år ej särdeles sällsynt i furuskogen». Två somrar har jag vandrat omkring i norra Skåne (Broby socken) och två somrar i trakten af Karlskrona, men jag såg aldrig denna fjäril. Säkert är att fjärilen i mellersta Sverige är mycket sällsynt, ty jag har under mina mångåriga vandringar på Gotland, i Bohus län, Östergötland, Södermanland och Upland aldrig lyckats få se ett spår af densamma, ehuru jag tusentals gånger sökt den på lämpliga ställen och nästan alltid haft min tanke fäst på densamma, då jag genomströfvat tallskogarne. För många år sedan påträffade Hr. G. DE VYLDER i Hagaparken vid Stockholm ett par under kopulation, sittande på stammen af en tall. Af äggen fick han larver, som blefvo utvecklade till fjärilar. Från holmar i Kristianiafjorden har jag fått mig larver tillsända. Då fjärilarne blefvo utkläckta, lät jag de olika könen lefva tillsammans några dagar. Ägg lades på barren af insatta tallqvistar, men inga larver blefvo utkläckta. Jag hade larvlådan på ett skuggrikt ställe. Måhända fordra äggen direkt solljus för att utkläckas.

Ammatocampa ilicifolia (L.). I Elfkarleby i norra Upland har jag funnit larver af denna art och fått två fjärilar utkläckta. Hr. SVEN LAMPA har i Stockholms skärgård funnit larver af denna art, lefvande å Vaccinium-arter, och erhållit vackra fjärilar af dem.

Lasiocampa dumeti (L.). Af denna sällsynta art har jag i Elfkarleby funnit en larv, som blifvit utvecklad till fjäril.

Endromis versicolora (L.). HAMNSTRÖM har funnit den i Broby socken i norra Skåne. På en björk har jag funnit en larv i Elfkarleby, men jag fick icke fjäril af densamma.

Saturnia pavonia (L.). På bladen af *Salix cinerea* L. men ännu oftare på *Spiræa Ulmaria* L. har jag i Elfkarleby fångat larven till denna art. Den är lätt att uppföda och utbildas alltid till fjäril, om den vårdas väl.

Aglia Tau (L.). Till de få ställen i Sverige, der denna fjäril blifvit funnen, lägger WALLENGREN: Farhult i Skåne (en gång anträffad).

Cilix glaucata (SCOP.) (**ruffa** L.). Af denna sällsynta fjäril har jag funnit två exemplar i Blekinge, det ena vid Lyckeby, det andra vid gården Framnäs, belägen knapt $^1/_4$ mil från Lyckeby. Båda exemplaren blefvo skrämda upp från buskar, der de gömt sig.

(Forts.)